

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Шпилька Микола Миколайович

Полтавська державна аграрна академія

м. Полтава

Цивільна безпека одна з найважливіших функцій держави. Від неї залежить безпека населення, стійкість функціонування найважливіших елементів економіки. В даний час головна особливість її полягає в здійсненні заходів щодо захисту населення не тільки від небезпек військового часу, а й від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру в мирний час. Це підвищує соціальну значимість цивільної безпеки її затребуваність у суспільстві.

У сучасному світі, зокрема і в Україні, спостерігається велика кількість військових конфліктів та надзвичайних ситуацій різного характеру. Корінні зміни в характері військових конфліктів, засобах озброєння, соціально-економічній обстановці вимагають нового, більш ґрунтовного і всеосяжного ставлення до захисних заходів. В останні роки в ряді зарубіжних країн (ФРН, США, Франція та ін.) у зв'язку зі зміною військово-політичної обстановки відбувається трансформація поглядів на роль цивільної безпеки та її місця у суспільстві. Так, нова політика США визначає, що сили і засоби цивільної безпеки повинні готуватися не стільки до дій в умовах ядерної війни, скільки вміти ефективно вирішувати завдання, що виникають в мирний час.

Проблеми цивільної безпеки людини – є одними з найактуальніших в сучасному суспільстві, вони тісно пов'язані з бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, погіршенням екологічного стану окремих регіонів та планети в цілому. На сьогодні механізми взаємодії людини та природи, людини та техніки, суспільства та індивіда, все частіше порушуються, що призводить до появи багатьох нових небезпек і надзвичайних ситуацій, що несуть загрозу для нормальної життєдіяльності людини.

В результаті цих небезпек суспільство зазнає значних втрат у вигляді людських жертв, збитків від аварій, катастроф, стихійних лих. Науково-технічний прогрес сприяв не тільки підвищенню виробництва, росту

матеріального добробуту та інтелектуального потенціалу суспільства, але й значно підвищив можливість виникнення аварій і катастроф. Разом з тим, економічні, духовні, релігійні, етнічні, політичні та інші суперечки спричинили в цей період велику кількість війн та збройних конфліктів.

В Україні, що мала в цілому сприятливі умови життя, розвинулась низка негативних процесів та явищ. Посилилися радіаційне, хімічне, теплове, електромагнітне та інші види забруднень, що значною мірою впливають на рівень життя людини і, в першу чергу, на її здоров'я та тривалість життя.

Про актуальність питань цивільної безпеки свідчать і статистичні дані із кількості надзвичайних ситуацій за останні роки.

Порівняно з 2018 роком, загальна кількість НС у 2019 році збільшилася на 14,1 %, при цьому кількість НС техногенного характеру збільшилася на 25 % (через збільшення кількості НС унаслідок пожеж і вибухів, аварій на системах життєзабезпечення та раптового руйнування будівель та споруд), а кількість НС природного характеру на 5,2 %. У звітному періоді спостерігається збільшення на 77,8 % кількості постраждалих (переважно за рахунок медико-біологічних НС) та на 18,5 % кількості загиблих в НС (переважно за рахунок НС унаслідок аварій на транспорті та пожеж, вибухів у будівлях і спорудах).

Таблиця 1. Кількісні показники надзвичайних ситуацій, що виникли у 2019 році, порівняно із 2018 роком

Дані про надзвичайні ситуації	2018 рік	2019 рік	Зменшення (збільшення), у відсотках
Загальна кількість НС:	128	146	14,1 ↑
<i>В тому числі:</i>			
Техногенного характеру	48	60	25,0 ↑
Природного характеру	77	81	5,2 ↑
Соціального характеру	3	5	66,7 ↑
<i>В тому числі за рівнями:</i>			
Державного рівня	2	2	0,0
Регіонального рівня	6	7	16,7 ↑
Місцевого рівня	64	63	1,6 ↓
Об'єктового рівня	56	74	32,1 ↑
Загинуло людей внаслідок НС	168	199	18,5 ↑
Постраждало людей внаслідок НС	839	1492	77,8 ↑
Матеріальні збитки від НС, тис. грн.	496 965	685 269	37,9 ↑

Порівняно з аналогічним періодом 2019 року, загальна кількість НС у 2020 році зменшилася майже на 44 %, при цьому кількість НС техногенного характеру

зменшилася на 50%, а кількість НС природного характеру – на 41 %. Також, у звітному періоді спостерігається зменшення кількості постраждалих та загиблих в НС (на 6,4 % та 19 % відповідно) [6,7].

Незважаючи на зменшення надзвичайних ситуацій у 2020 році порівняно із 2019 роком їх кількість залишається досить великою і питання цивільної безпеки не стають менш актуальними.

Таблиця 2. Кількісні показники надзвичайних ситуацій, що виникли у 2020 році, порівняно із 2019 роком

Дані про надзвичайні ситуації	2019 рік станом на 31.03.2019	2020 рік станом на 31.03.2020	Зменшення (збільшення), у відсотках
Загальна кількість НС:	39	22	43,6 ↓
<i>В тому числі:</i>			
Техногенного характеру	16	8	50,0 ↓
Природного характеру	22	13	40,9 ↓
Соціального характеру	1	1	0,0
<i>В тому числі за рівнями:</i>			
Державного рівня	0	1	збільшення
Регіонального рівня	0	0	0,0
Місцевого рівня	19	11	42,1 ↓
Об'єктового рівня	20	10	50,0 ↓
Загинуло людей внаслідок НС	68	47	19,0 ↓
Постраждало людей внаслідок НС	729	682	6,4 ↓
Матеріальні збитки від НС, тис. грн.	1 727	28 625	1557,5 ↑

Важливість знань з цивільної безпеки зумовлена і тим, що на території України розміщена велика кількість потенційно-небезпечних об'єктів. До них відносяться підприємства нафтової, газової та хімічної промисловостей, підприємства, які застосовують і виготовляють радіоактивні, сильнодіючі, пожежо- і вибухонебезпечні речовини.

Техногенна небезпека є найбільш характерною і значною за питомою вагою серед загального числа випадків. Підтвердження цьому — катастрофа на ЧАЕС, на газо- і нафтопроводах та транспорті.

Україні властиві як техногенні, так і природні ризики. В останні роки почастишали випадки природних надзвичайних ситуацій (повені, масштабні пожежі, торнадо, зсуви і т.д.)

Окрім того, сьогодні на сході України триває надзвичайна ситуація військового характеру. Серед загроз в Україні не останнє місце посідає можливість терористичних та диверсійних актів. Їх ігнорування в сучасних

умовах ставить під загрозу не тільки соціальний добробут населення, а й забезпечення національної безпеки країни.

Також не виключається можливість загрози війни із застосуванням зброї масового знищення: ядерної, хімічної, біологічної. В таких умовах система цивільної безпеки відіграє важливу роль у підготовці до захисту населення і народного господарства, а також максимального послаблення дії вражаючих факторів сучасної зброї.

Слід зазначити, що анексія Автономної Республіки Крим Російською Федерацією, ведення військових дій на сході України, а також підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і затвердження програми реформ “Стратегія – 2020” призвели до перегляду на законодавчому рівні ролі та місця цивільного захисту в забезпеченні національної безпеки України.

Тобто актуальність проблем захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, а також від небезпек, що виникають при веденні військових дій, або внаслідок цих дій не знижується. В силу обставин, що складаються, дисципліна цивільний захист набуває все більшої актуальності, зростає її міждисциплінарний характер і соціальна спрямованість.

Отже, безпека людини – поняття, що торкається основ людського життя та сфери її діяльності. Цивільна безпека – це гарантований державою захист життя і здоров’я людини. А знання основ цивільної безпеки дозволяє розширити можливості самозахисту особистості й, зокрема, розвивати в ній здатність піклуватися про себе, зберігати своє здоров’я та життя.

За таких умов все більш значним та необхідним стає потреба у формуванні знань з цивільної безпеки, як умови забезпечення стійкого та безпечного життя. Одним із шляхів виконання цього завдання є організація системи загального комплексного та неперервного навчання з цивільного захисту, що є можливим, зокрема, і в поверненні до освітніх програм вищої школи вивчення предмету цивільна безпека.

Література

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 №2469-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>)

2. Державне управління та державна служба у сфері цивільного захисту : навч. посіб. / за заг. ред. М. В. Болотських. – Вінниця : ТОВ Вид-во-друк. “Діло”, 2013. – 352 с.

3. Національна рятувальна служба: 1996–2016. – Київ : ТОВ “Фраксім”, 2016. – 152 с.

4. Подскальна О. А., «Розвиток наукової думки щодо організації цивільного захисту як складової національної безпеки держави» / О. Подскальна // Вісник НАДУ при Президентові України (Серія “Державне управління”), 2017 – № 4 – С. 20-27.

5. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]: Закон України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

6. Інформаційно-аналітична довідка про надзвичайні ситуації у січні 2019 року– Режим доступу: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-za-misyac/88905.html>

7. Інформаційно-аналітична довідка про надзвичайні ситуації у січні 2020 року– Режим доступу:<https://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-za-kvartal/107514.html>